

Trojanowska, Anna

"Vilniaus universiteto herbariuo senoji kolekcija", Jonė Rukšėnienė, Dalia Jonynaitė, Vilnius 2006 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 52/1, 253-254

2007

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przypisy

¹ M.in. *Bibliografia botaniki w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności (1818–1952–2000)*, Kraków 2004; *Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności (1815–1952)*, Kraków 2002; *Polskie badania paleobotaniczne trzeciorzędu*, Kraków 2001; *Zielnik Józefa Jundzilla*, Kraków 1995.

² J. D y b i e c : *Uniwersytet Jagielloński 1918–1939*, Kraków 2000, s. 333.

³ J. W a j d a : *Zarys historii Kola Przyrodników Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1987; W. M r ó z : *Zarys historii Kola Przyrodników Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1997.

Ewelina Tylińska

Instytut Historii Nauki PAN

Warszawa

Jonė R u k š ė n i e n ė, Dalia J o n y n a i t ė : *Vilniaus universiteto herbariuo senoji kolekcija*. Vilnius 2006 Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 119 s., ilustr.

Zanim fotografia zdominowała szatę ilustracyjną przyrodniczych publikacje zamieszczano w nich ryciny – głównie grafiki tworzone w różnych, coraz bardziej doskonalonych technikach. Rozwój ilustracji będących dopełnieniem naukowego przekazu można zauważyć od lat 20. XIX w., kiedy to wynalazek litografii znacznie ułatwił i obniżył koszt powielania rysunków, a następnie – w drugiej połowie XIX w., gdy miejsce odbitek litograficznych zajęły drzeworyty. Wzorem służącym za podstawę tych przedstawień były rysunki oraz barwne akwarele i pastele, wykonywane zarówno przez wyszkolonych artystów i rytowników jak również przez samych przyrodników, kopiowano też prace już opublikowane – najczęściej ilustracje zamieszczane w obcych czasopismach. Ideałem była sytuacja, gdy ilustracje mogły być wykonane z natury, i gdy ich twórca posiadał zarówno wiedzę przyrodniczą jak i zdolności plastyczne.

Jednym z tak uzdolnionych przyrodników był Konstanty Proszyński (Prószyński, w wersji litewskiej – Prošinskio) (1859–1936), który w latach 1919–36 zajmował stanowisko inspektora Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Proszyński prowadził badania floty krajowej, zajmował się zwłaszcza tzw. florą kresową; najwięcej uwagi poświęcił jednak badaniu grzybów wyższych. Wykorzystując swoje zdolności malarskie stworzył atlas roślin wyższych, a także atlas grzybów składający się z kilku tysięcy barwnych tablic. Dzieła tego jednak nie zdołał opublikować z powodu trudności finansowych¹.

Część z wykonanych przez niego tablic została niedawno odnaleziona na Uniwersytecie Wileńskim, a odkrycie to stało się tematem publikacji Jonė'a Rukšė nienė i Dalii Jonynaitė: *Vilniaus universiteto herbariumo senoji kolekcija*. Autorzy opisali historię odnalezienia zbioru 112 akwael przedstawiających rośliny i grzyby, podali także historię badań zmierzających do ustalenia autora tych prac, z których jedynie część była sygnowana skrótem „Prosz”. W wyniku przeprowadzonych badań prócz prac K. Proszyńskiego znaleziono również kilka rysunków nieustalonego autora.

Główną część książki stanowi systematyczny opis roślin, będących tematem prac K. Proszyńskiego (s. 23–110). W rozdziale tym przedstawiono ponad 250 gatunków roślin flory kresowej oraz 32 barwne tablice – reprodukcje rysunków Proszyńskiego, wśród nich np. przyciągające uwagę barwą liści różne gatunki łobody (na jednej tablicy – *Atriplex hortensae*, *A. rubra*, *A. roseum*) i wierzby (*Salix Lapponum*, *S. hastata*, *S. grandifolia*) oraz gatunki podkolana (*Platanthera bifolia* i *P. chlorantha*), buławnika (*Cephalanthera rubra*) i storczyków (*Orchis majalis*, *O. incarnata*, *O. latifolia*). Rysunki charakteryzuje dbałość o szczegóły i doskonała kolorystyka, przywrócona (jak można zobaczyć na jednej z tablic) dzięki zabiegom konserwatorskim. Pracom restauratorskim oraz badaniami, którym poddano zbiór rysunków herbarium Uniwersytetu Wileńskiego poświęcono krótki rozdział umieszczony w zakończeniu książki (s. 111–118).

Ta ładnie wydana, niewielka książka prezentuje tylko część spuścizny K. Proszyńskiego, przypomina jednak, że wiele prac tego przyrodnika-malarza nie zostało dotąd wykorzystanych i pozostaje w rozproszeniu w różnych bibliotekach i prywatnych kolekcjach. Mankamentem publikacji jest brak angielskiego streszczenia; wydana w języku litewskim dla wielu zainteresowanych osób pozostaje więc nieczytelna*.

Przypis

¹ Zob. P. Wiśniewski: *Konstanty Proszyński. Wspomnienie pośmiertne*. [odbitka z „Acta Societatis Botanicorum Poloniae” XV: 1938 s. XXVII–XXIX].

Anna Trojanowska
Instytut Historii Nauki PAN
(Warszawa)

* Za tłumaczenie dziękuję p. Wiesławie Babińskiej i p. Henryce Ilgiewicz.